

Jarmo Saarti

Tekijyys tieteellisessä julkaisussa

Modernin länsimaisen tieteellisen julkaisemisen alun sanotaan olevan 1660-luvulla. Informaatio-yhteiskuntakehityksen myötä tutkimuksesta on tullut entistä tärkeämpi tuotannon tekijä ja samalla aikaisempaa suurempi joukko ihmisiä ja instituutioita hankkii leipänsä tieteellisellä julkaisemisella – joko tekemällä tutkimusta tai toimimalla tutkimuksessa syntyneiden julkaisujen kustantajana tai jakelijana.

Tutkimuksen julkaisemisesta on tullut kaupallista toimintaa (ks. esim. La Manna 2003) ja samalla hyvin tuottavaa kaupallista toimintaa. Morgan Stanley (2002), sijoitusanalyysija tekevä yritys, analysoi vuonna 2002, että kovien tieteenalojen julkaiseminen (luonnontieteet, tekniikka ja lääketiede) muodostavat 7 miljardin US-dollarin markkinat.

Raportin mukaan tämä markkina on myös vakaa ja tuotto-odotukset hyvät. Ainoat ongelmat raportin mukaan ovat: tieteellisten kirjastojen hankintamäärärahojen pieneneminen, kirjastojen siirtyminen pelkästään suurten kustantajien tuotteiden käyttäjiksi ja samalla siirtymä pelkän digitaalisen, suorakäyttöisen aineiston käyttöön. Kaupallisen tieteellisen julkaisemisen logiikka näyttää kulkevan vulgaari-darwinistisen logiikan mukaan: vahvat voittavat heikot, pienet syödään ja vain moderneja kanavia käyttävät uusiutujat pärjäävät.

Myös tutkimuksen tekemisestä on tullut kaupallista toimintaa. Professoreiden julkilausuttuna pätevyytensä pidetään Suomessakin rahanhankkimiskykyä omalle yliopistolle ja laitokselle. Ja julkaisuudessa moni professoreista onkin esittänyt aikansa menevän entistä enemmän tutkimusrahoituksen hakemiseen, varsinaisen tutkimuksen jäädessä taka-alalle.

Koska tutkimusjulkaisut ovat rahanarvoista tavaraa, niiden tekijyydestä on tullut tärkeä symbolinen ja faktinen arvo tutkimuksen tekijöille. Tästä on ollut seurauksena myös huonoja julkaisukäytäntöjä. Näitä ovat mm. tutkimustulosten julkaiseminen useilla foorumeilla yhtä aikaa, julkaisun pilkkominen mahdollisimman pieniksi osiksi ja haamukirjoittajuus.

Kun tutkimuksen ja sen tulosten määrällinen mittaaminen on tulossa entistä tärkeämmäksi tekijäksi tutkimusrahoituksen jakamisessa, tulee tekijyyteen liittyvien pelinsääntöjen olla hyvin selkeät. Verkostoteorian mukaan erilaisten verkostojen etäisyydet ovat yleensä 2-14 askeleen välillä ja tällä

logiikalla kaikki maailman tutkijat voisivat laittaa kaikki maailman tutkijat omien julkaisujensa kanssakirjoittajiksi.

Tieteellisten lehtien toimittamisessa mukana olevat ovat hyvin huomanneet tämän ja viime vuosina on alettu useassa julkaisussa laatia tähän liittyviä pelinsääntöjä. Julkaisut ovat alkaneet vaatia jopa julkaisusopimuksissaan selkeää nimettyjen tekijöiden roolien kirjoittamista auki tekstin ja tutkimuksen tekemisessä.

Bailey (2000, 2005) on lääketieteen puolella määritellyt tekijyyttä päätoimittamisensa tieteellisissä lehdissä. Hän on asettanut kolme kriteeriä, joiden kaikkien tulee täytyä, että henkilö voidaan nimetä julkaisun tekijäksi. Kriteerit ovat:

1. Tutkimusprojektin suunnittelussa mukana oleminen tai tutkimusdatan analysointi ja tulkitseminen,
2. Käsikirjoituksen laatiminen tai sen kriittinen muokkaaminen ja viimeistely ja
3. Lopullisen julkaisuluvan antaminen julkistettavalle versiolle.

Baileyn kriteerit kattavat siis koko tutkimusjulkaisun prosessin: tutkimuksen suunnittelusta ja datan keräämisestä käsikirjoituksen laatimiseen ja lopullisen teoksen julkaisemiseen. Kuten hän itse sanoo, tämä sulkee ulos tekijöistä rahoittajat, tutkimusdatan kerääjät, tutkimusryhmän yleiset johtajat ja muut hallinnollista valtaa käyttävät henkilöt. Heidän nimiensä paikka on tekstin kiitoksissa.

Lähteitä

- Bailey, B. J. (2000). What Is an Author? *Laryngoscope* 110(11):1787-8.
- Bailey, B. J. (2005). Publication in otology and neurootology: dos and don'ts. *Ann. Acad. Med. Singapore* 34(4):281-4. (Luettu 15.5.2005). Saatavissa: <<http://www.annals.edu.sg/pdf/34VolNo4200505/V34N4p281.pdf>>
- La Manna, M. The Economics of Publishing and the Publishing of Economics. *Library Review* 2003, 52(1), 18-28.
- Morgan Stanley Equity Research (2002). Scientific Publishing: Knowledge is Power. Saatavissa: URL <<http://www.econ.ucsb.edu/~tedb/Journals/morganstanley.pdf>> (Luettu 15.5.2005).